Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0826U000481

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 06-03-2026

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Байняшова Світлана Павлівна

2. Svitlana P. Bainyashova

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 014

Назва наукової спеціальності: Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Галузь / галузі знань:

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Теорія та методика навчання (українська мова)

Дата захисту: 06-05-2026

Спеціальність за освітою: 014 Середня освіта, 014.01 Українська мова і література

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 12247

Повне найменування юридичної особи: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125208

Місцезнаходження: вул. В. Бердичівська, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125208

Місцезнаходження: вул. В. Бердичівська, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.25.07

Тема дисертації:

1. Формування інформаційної грамотності учнів старших класів у процесі навчання української мови на засадах медіаосвітнього підходу

2. Formation of information literacy among senior high school students in the process of teaching Ukrainian language based on a media education approach

Реферат/анотація:

1. Досліджено психолого-педагогічні чинники, що впливають на формування інформаційної грамотності старшокласників; розкрито її сутність, обґрунтовано структурні компоненти в проєкції на дидактику української мови; визначено форми, методи, засоби, технології формування інформаційної грамотності в процесі шкільного курсу української мови на засадах медіаосвітнього підходу, обґрунтовано критерії оцінювання та рівні сформованості її в учнів старших класів. Шляхом контент-аналізу конкретизовано змістове наповнення базового поняття «інформаційна грамотність». Інформаційну грамотність учнівської молоді потрактовуємо як здатність юної особистості проявляти свої інформаційні потреби, шукати, аналізувати, оцінювати та етично використовувати інформацію, що формується на розумінні інформації та як вона (інформація) «працює»; як сукупність умінь працювати з інформацією, ідентифікувати та орієнтуватися в інформаційних ресурсах, навичок, необхідних для правильного пошуку, аналізу та використання

інформації. На основі аналізу праць науковців обґрунтовано три основні складники інформаційної грамотності: емоційно-ціннісний, знаннєвий, діяльнісно-поведінковий. Опрацювання наукових джерел стало підґрунтям для розроблення критеріїв оцінювання рівнів сформованості інформаційної грамотності учня як української мовної особистості (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, текстово-інформаційний, ситуативно-діяльнісний) та їх показників. Визначено й схарактеризовано чотири рівні сформованості інформаційної грамотності старшокласників – високий, достатній, середній та елементарний. Обґрунтовано й розроблено концептуальну лінгводидактичну модель та відповідну методику формування інформаційної грамотності учнів ліцею в процесі навчання української мови на засадах медіаосвітнього підходу. У моделі структуровано формувальні впливи на кілька компонентів: концептуально-цільовий, змістовий, технологічний, оцінювально-результативний. Експериментальну роботу здійснено шляхом поетапної реалізації авторської методики формування інформаційної грамотності учнів ліцею в процесі навчання української мови на засадах медіаосвіти, що передбачало п'ять взаємопов'язаних етапів: діагностувальний, підготовчо-організаційний, процесуальний/ формувальний, корегувальний, підсумково-узагальнювальний. З огляду на це етапи реалізації напрацьованої методики забезпечували послідовне проходження учнем етапів формування інформаційної грамотності (організаційного, пізнавально-практичного, удосконалювального). Як очікувані результати визначено: підвищення рівня складників ІГ (емоційно-ціннісного, знаннєвого, діяльнісно-поведінкового) у старшокласників як українськомовних особистостей, зокрема сформованість свідомого ставлення до української мови як національної цінності, громадянської ідентичності, усвідомленого та відповідального ставлення до інформації як соціально значущого ресурсу; уміння розрізняти факти, судження, фейки, уміння критичного аналізу медіатексту, оцінювання достовірності інформації, навичок фактчекінгу; оволодіння прийомами аргументованого висловлення думки та створення власних інформаційних продуктів; уміння ефективно комунікувати; сформованість навичок безпечної, етичної та відповідальної поведінки в інформаційному просторі; розширення знань, необхідних для належного функціонування старшокласника як інформаційно грамотної українськомовної особистості, з дотриманням мовних норм.

2. Based on an analysis of scientific works on the psychological and pedagogical conditions for the formation of information literacy in students, philosophical and linguistic foundations of research, as well as educational and methodological sources, the generalization and systematization of modern linguistic-methodological and media education experience, a scientific justification, development, and practical solution to the problem of forming information literacy in 10th–11th grade students in the process of learning the Ukrainian language is provided. Psychological and pedagogical factors influencing the formation of information literacy in senior high school students were studied; its essence was revealed, and structural components were substantiated in relation to Ukrainian language teaching; the forms, methods, means, and technologies for the formation of information literacy in the process of the school course of the Ukrainian language based on the media education approach were determined, and the criteria for assessing and the levels of its formation in senior high school students were substantiated. Through content analysis, the content of the basic concept of "information literacy" was specified. We interpret the information literacy of young students as the ability of a young person to express their information needs, search for, analyze, evaluate, and ethically use information, which is based on an understanding of information and how it "works"; as a set of skills for working with information, identifying and navigating information resources, and the skills necessary for the correct search, analysis, and use of information. Based on an analysis of scientific works, three main components of information literacy have been identified: emotional and value-based, knowledge-based, and activity-behavioral. The study of scientific sources became the basis for developing criteria for assessing the levels of information literacy of students as Ukrainian language personalities (motivational-value, cognitive, textual-informational, situational-activity) and their indicators. Four levels of information literacy development in high school students have been identified and characterized: high, sufficient, average, and elementary. A conceptual linguistic-didactic model and corresponding methodology for developing information literacy among high school students in the process of teaching the Ukrainian language based on a media education approach have been substantiated and developed. The model structures formative influences on

several components: conceptual-targeted, content-related, technological, and evaluative-resultative. The experimental work was carried out through the phased implementation of the author's methodology for developing the information literacy of lyceum students in the process of teaching the Ukrainian language on the basis of media education, which included five interrelated stages: diagnostic, preparatory and organizational, procedural/formative, corrective, and summary and generalizing. In view of this, the stages of implementation of the developed methodology ensured that students consistently passed through the stages of information literacy formation (organizational, cognitive and practical, and improvement). The expected results are defined as follows: an increase in the level of IG components (emotional-value, knowledge, activity-behavioral) in high school students as Ukrainian-speaking individuals, in particular the formation of a conscious attitude towards the Ukrainian language as a national value, civic identity, a conscious and responsible attitude towards information as a socially significant resource; the ability to distinguish between facts, opinions, and fake news, the ability to critically analyze media texts, evaluate the reliability of information, and fact-check; mastery of techniques for expressing opinions in a reasoned manner and creating one's own information products; the ability to communicate effectively; the formation of skills for safe, ethical, and responsible behavior in the information space; the expansion of knowledge necessary for the proper functioning of a high school student as an information-literate Ukrainian-speaking personality, in compliance with language norms.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Байняшова С. Контент-аналіз поняття «інформаційна грамотність». Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2023. Вип. 3 (114). С. 5-15
- Байняшова С. Медіаосвітній підхід до формування інформаційної грамотності учнів ліцеїв на уроках української мови. ScienceRise: Pedagogical Education. 2024. № 2(59). С. 35- 39
- Байняшова С. Формування інформаційної грамотності старшокласників як компонент української мовної освіти: психолого-педагогічні умови. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2025. Вип. 3 (122). С. 63-79
- Байняшова С. Формування інформаційної грамотності учнів у процесі навчання української мови: виклики й шляхи їх подолання. Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 40. С. 959–972
- Кучерук О., Кратюк С., Шурхно Н. Формування інформаційної грамотності в процесі вдосконалення культури мовлення учнівської молоді. Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнар. участю), 21 лютого 2023 року; за заг. ред. К.Я. Климової. Житомир: Поліський національний університет, 2023. С. 210-215.
- Байняшова С. Формування інформаційної грамотності учнів у процесі навчання української мови з використанням методу гри. Методи компетентнісного навчання української мови: збірник матеріалів круглого столу, присв. пам'ятічлена-кореспо. НАПН України, док. пед. наук, проф. Біляєва Олександра, 28 вересня 2023 року, м. Київ. Київ, 2023. С. 92- 96
- Байняшова С. Формування інформаційної грамотності на уроках української мови в учнівської молоді з урахуванням вікових особливостей. Інноваційні дослідження та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті: збірник тез наук. допов. міжнар. наук.-практич. конф. до 30-річчя приватн. навч. закладу

«Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», 19 жовтня 2023 року; за заг. ред. О. Зень. Ч.1. Рівне, 2023. С. 63-65

- Байняшова С. Формування інформаційної грамотності учнів старших класів на уроках української мови з використанням закордонного досвіду цифрової освіти. Мовно-літературознавчий контекст у сучасному освітньому просторі: електронний збірн. матер. всеукр. наук.-практичної конф. «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж державного торговельно-економічного університету», 16 квітня 2024 року, м. Житомир. Житомир, 2024
- Байняшова С. Формування інформаційної грамотності старшокласників на уроках української мови з використанням технології розвитку критичного мислення. Current question of moder science XVIII international scientific conference. Tallinn. Estonia. 23-24.01.2025. Publisher "World of Conferences". 2025. P. 29-33

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0110U002274; 01224002263

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кучерук Оксана Анатоліївна
2. Oksana A. Kucheruk

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125208

Місцезнаходження: вул. В. Бердичівська, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Семеног Олена Миколаївна
2. Olena M. Semenoh

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-8697-8602

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Код за ЄДРПОУ: 02125510

Місцезнаходження: вул. Роменська, Суми, Сумський р-н., 40002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Горошкіна Олена Миколаївна

2. Olena M. Horoshkina

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-0378-888X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 02141221

Місцезнаходження: вул. Богдана Хмельницького, Київ, 01030, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кривонос Олександр Миколайович

2. Oleksandr M. Kryvonos

Кваліфікація: к. пед. н., доц., 13.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4211-6541

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125208

Місцезнаходження: вул. В. Бердичівська, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мирончук Наталія Миколаївна

2. Nataliia M. Myronchuk

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1360-6381

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125208

Місцезнаходження: вул. В. Бердичівська, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Вознюк Олександр Васильович
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Вознюк Олександр Васильович
Відповідальний за підготовку облікових документів	Мирончук Наталія Миколаївна
Реєстратор	Юрченко Тетяна Анатоліївна
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна